

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendü tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor	a lapot tagdíjajukért kapják.	kesztőaégnék, az előfizetési pénzek a pénz
Félévre — — — — —	4 "	—	tári, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhatalomnak küldendők.

Püspök Urunk f. é. XI. körleveléből.

Hálaadó ünnep Kolozsvárt.

Tisztelendő Testvérek!

Tudom, hogy mindnyájan nagy érdeklődéssel néztetek a nevezetes jubileumunk alkalmából tartandó ünnepélyek elé és bizonyosan nagy figyelemmel olvastátok a lapokat, melyek az immár lefolytakról bővebb tudósításokat hoztak.

Az ünnepélyek legalább részben lefolytak és a mit egy egész nemzet hálás és örömtelt lelkesedéssel hónapokon át tervezgetett, az mint befejezett tény már be van írva a második 9 századról szóló történelem első lapján.

Olvastatok mindent és ki-ki számot adhat magának a hatásról, melyet a tapasztaltak és olvasottak gyakoroltak saját lelkére. Lehet, hogy lelke örvendett, de az is lehet, hogy szomorkodott, érezve, hogy talán nem is volt elég az, a mik e nagy jelentőségű, nagy horderejű események emlékezetére történtek; látva, hogy a nagy külső zaj és pompa mellett a szívek talán nem dobogtak oly élénken, hogy abból a nyert nagy kegyelmekkel arányos örvendetes lelkesedésre lehessen következtetni.

Magyarország ezer éves fennállását száz meg százféle módon örökítették meg, hogy az utókor ne csak olvasson arról a könyvekben, de a felállított emlékeken szemével is lássa a nagy örömet, melyet az egész nemzet érzett ezen esemény fölött; és a magyar királyságot és magyar katolicizmust egyaránt érdeklő kilenc százados koronázási évforduló csak a történelem néma lapjain lesz egykoron feltalálható és annak egyéb nyomait sehol sem fogja feltalálni az utókor?

Oh ha szent királyunk el nem porladozott jobbjá, mely anyyi üdvös törvényt írt kedves népe

számára, annyi jót tett magyarral és nem magyarral, kereszténnyel és nem kereszténnyel és mely kilenc századon át folyton áldólag lebegett fölöttünk, a tervezgetés közben megmozdul vala, hogy pár szóval jelezze mi a teendők ezen évforduló alkalmával, akkor hamar rájöttünk volna, hogy Isten és Nagyszasszonyunk iránti hálából valami monumentális emléket is kellene felállítanunk, mely Isten dicsőségét és a lelkek üdvét állandóan előmozdítsa.

De talán meg lesz ez is. A nagyszerű katolikus nagygyűlés, mely ezen alkalommal egybejött, a vallásos, szellemi és társadalmi téren olyan üdvös határozatokat hozott, hogy ha azokat az állami és egyházi jólét örei magukévá teszik és lelkük minden erejével foganatosítani törekednek, azok holt határozatok nem maradnak, hanem minden irányban új és boldogabb állapotokat foghatnak teremteni.

De még inkább élteti ebbeli reményünket az eucharisticus congressus lefolyt tevékenysége. Azon templomi ünnepélyek, melyek az Oltári Szentségben rejlő Megváltónk tiszteletére tartattak; azon nagyszerű körmenet, melyhez hasonlót a világ rég nem látott, már is arról tanuskodnak, hogy Jézus Krisztus a világ egyedüli üdve, a világ világgossága és boldogsága kezd ismét tért foglalni a társadalomban és szívekben és mindnyájan, kik ezen eget-földet egyaránt elragadó tüntetést látták, szíveikben magukkal vitték ama meggyőződést, hogy csakugyan Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat; és különösen az Úr papjai, kik égő gyertyával kezeikben, könyvelt szemekkel és örömtelt lelkesedéssel követték a Szentséget Budapest utcáin, befogják látni, hogy saját plébániáik, melyek Krisztus családjának kis része, csak akkor lesznek szentek és boldogok, ha az Oltári Szentség

mint központ körül csoportosulnak és egyedüli örömkörük és gyönyörük annál tartózkodhatni, ki az égben is az angyalok és szentek gyönyörűsége.

Szívem mélyéből kívánom Tisztelendő Testvérek, hogy azon meghatottság, melyet a látottak és olvasottakból merítettetek, hatás nélkül ne maradjon hiteitek részére. Végezzétek azt mindnyájan otthon kisebb méretben, mi nagy méretekben történt Budapesten.

A szent év még mindig tart és Ti buzgó papi lelkületetekben nem tűrhetitek, hogy hiteitek közül akár csak egy is maradjon Jézus Krisztus és áldásai nélkül.

Saját felelősétek megkönnyítése is kívánja ezt. Hiszen mi papok vagyunk a világ további megváltói. A Szentlélek megszentelő hivatala is ránk van bízva: „munus sacerdotis officium Spiritus Sancti“. (Sz. Ambrus.) Csatornái, eszközei, sáfárjai vagyunk csaknem minden kegyelemnek, melyek által a Szentlélek az embereket Isten gyermekeivé teszi. A szentségek, szentelmények kezeinkbe vannak letéve ama naptól fogva, melyen az mondatott nekünk: „Accipe Spiritum Sanctum“. Mi kapcsoljuk egybe a természet és kegyelem országát, mi békítjük ki az eget a földdel, az embereket Istennel; mi szüljük a szenteket az ég számára és ezen lelkiismeretes tevékenységünk nélkül az ég pusztá maradna, de megtelnék a kárhózat örvénye, mi örökre végzetessé válnék ránk nézve: „sanguinem ejus de manu tua requiram.“

Gyakoroljuk tehát örömmel megszentelő hivatalunkat kivált e szent évben és ápoljuk hiteink szíveiben a hálaadást, megkérlelést, könyörgést és különösen a legméltóságosabb Oltári Szentség iránti hódolatteljes állandó tiszteletet az örökimádás egyetemenek megalapítása által is.

Mint főpásztorotok szívesen leszek segítségtekre és ápolni akarom ama tüzet, melyet Jézus Krisztus hozott e világra és melyet e szentév megható ünnepéyleivel élesztett szíveitekben.

Kolozsvárra terelem figyelmeitek. Az ideai státusgyűlés alkalmával (okt 25.) a tavalyi jubiláris ünnep évfordulóján *három napi* ájtatosságot akarok rendezni, melynek főcélja ismét alázatos hódolat Jézus Krisztus iránt, ki közöttünk lakik az oltáron. Szeretném ugyanis, hogy azok is, kik nem mehettek Budapestre, részt vegyenek hasonló szabásu ünnepélyen lelkük vigaszára. Üdvös hatása lesz ennek megységem katolikus és nem katolikus népére is.

De ezen ünnepély csak akkor fogja elérni

kellő fényét, ha ti kedves papjaim azon nagy számmal (karing és stolával) megjelentek és hiteitek közül is magatokkal hozátok azokat, kiknek módjukban álland.

A kolozsvári csodatevő Sz. Szűz oltalma alatt akarjuk megtartani ezen ünnepélyt, hogy ő, ki mint dicső hajnal szülte számunkra az üdvösség napját: „Christum Deum nostrum: qui solvens maledictionem dedit benedictionem et confundens mortem donavit nobis vitam sempiternam“, Ő hozza be a mi papi szíveinkbe is ugyanazon Jézus Krisztust és lángoló szeretetét.

Szentséges Atyánk XIII. Leó teljes búcsút engedélyezett ezen ünnepélyre, ha bánatteljes gyónás által megtisztulva bűneinktől, telve javulási szándékkal fogadjuk Jézus Krisztust magunkba a szent áldozásban.

Hiszem, hogy Ti ezen ünnepélyért ép úgy fogtok lelkесedni, mint én és nem fogtok visszariadni semmiféle áldozattól, hogy azon Isten dicsőségére, Jézus Krisztus dicsőítésére, anyaszentegyházunk felmagasztaltatására megjelentek.

„Charitas Christi urget nos!“ (2 Cor. 5. 14.)

Kelt Károlyfehérvárt, 1900. aug. 27.

† Gusztáv Károly,
erdélyi püspök.

Az országos katolikus nagygyűlés határozatai.

(Folytatás.)

II. Szakosztály.

Katolikus tudomány, irodalom és művészet

5. A katolikus sajtó.

Előadó: Tóth János dr., lapszerkesztő.

Határozat.

Tekintettel arra, hogy a katolikus sajtó anyagi áldozatok nélkül a hírlapok mai óriási versenyében a többi-ekkel lépést tartani nem képes, s minden keresztény családhoz behatolni nem tud, amint az kívánatos volna, s tekintettel arra, hogy a sajtó oltárára letett áldozatok egyeseknek erejét felülmulják, mondja ki az Országos Katolikus Kongresszus hogy:

1. az ország fővárosában alakíttassék meg egy központi sajtó-egyesület, — esetleg a Pázmány egyesület — melynek feladata leendő, felszólítani az ország áldozatkész katolikus közönségét a katolikus sajtó anyagi támogatására;
2. az ország nevezetesebb göcponjaiban, különösen a püspöki székhelyvel bíró városokban és másutt alakíttassanak fiók sajtó-egyesületek a főpásztor védnöksége alatt, melyek feladata leendő, a központi egyesületet céljaiban támogatni és a vidéki sajtót felkarolni;
3. miután a sajtó támogatása annak terjesztésében is áll, a katolikus kongresszus minden egyes tagja feladatának fogja tekinteni, a katolikus sajtót nemcsak saját személyér

járati, hanem ismerősei körében legmelegebben ajánlani, sőt amennyire anyagi körülményei engedik, más katolikus családokba megkedveltetés céljából saját költségén is megrendelni;

4. miután a sajtónak felette szüksége van szellemi támogatásra is, minden egyes tagja a kongresszusnak nemcsak a saját személyében, hanem keresztény elvtársai körében is azon legyen, hogy a katolikus sajtót tőlük telhetőleg szellemileg is mindnyájan támogassák az események, érdekes vidéki mozzanatok jelenségek gyors, szabatos és rövid értesítések alakjában;

5. miután a hirdetési rovat egyik lényeges megélhetési módját képezi a katolikus sajtónak, mondja ki a kath. kongresszus egy központi hirdetési iroda szükségességét, másrészt pedig kívánatosnak tartja azt is, hogy a kongresszusi tagok mindazon tényezőknél, melyek hirdetésekkel látják el a lapokat, összes befolyásukat érvényesítsék, hogy a hirdetések a kath. sajtó basábjain lássanak napvilágot;

6. miután a kath. sajtó a keresztény eszméknek terjesztője, óhajtandó, sőt felette kívánatos, hogy a főszerkesztői tevékenység teljes tiszteletben tartásával, higgadtan, tárgyilagosan ítélje meg mindenkor a napi eseményeket; miután máialt sem vét annyira hivatása ellen, mintha azokat, kikre hallgatnia kell, oktatásban részesíti s rossz példát ad az ellenesnek;

7. tekintettel arra, hogy a rossz sajtó igen gyakran kóholt esetekkel igyekszik lerontani akár az egyháziak, akár egyéb kiváló katolikusaink tekintélyét s megingatni a népnek beléjük helyezett bizalmát, mondja ki a kath. kongresszus, hogy mindazok, kik az említett eseményekre felvilágosítást, helyreigazítást adni képesek, kötelességüknek ismerjék azonnal és haladéktalanul a rosszakaratu közleményeket lehetőleg magában a lapban, mely e hirt hozta, megcáfolni.

6. A katolikus tudomány.

Előadó: Kiss János dr., egyetemi tanár.

Határozat.

Az országos Katolikus Nagygyűlés a kath. tudományra nézve határozatképp kimondja a következőket:

1. A nagygyűlés az emberi ismeretszerzés mind a két forrását: az ész és a kinyilatkoztatást, a hitet és a tudományt egyaránt a Gondviselés drága ajándékának tartja, melyeknek eredete közös: maga Isten s végső célja egy, hogy az embert Istenhez visszavezessék. Azért a kettő közt valódi ellentmondás nem lehetőséges, sőt inkább egyik a másiknak segítségére van.

2. Föltétlenül szükséges, hogy a hitű katolikusok a tudományos törekvésekben, úgy a szaktudományok, mint az összefoglaló és egyetemes jellegű bölcsélet tudomány művelésében minden tehetségekkel, nagy lelkesedéssel és buzgó kitartással részt vegyenek.

3. Szükséges továbbá, hogy különféle tudományágak szakzszerű művelésére hivatott és arra készült férfiaknak az illetékes tényezők az eddignél több módot és alkalmat nyújtsanak, hogy idejüket és tehetségüket a szaktudományok minél alaposabb tanulmányozására és irodalmi művelésére fordíthassák.

4. Az is sürgős szükség, amit már a Szent-István-Társulat örvendetesen kezdeményezett, hogy az országos közoktatásügyi törvényeknek megfelelő, de határozottan katolikus szellemben, tehát mindenben a tárgyilagos igazság szemmel tartásával írott tankönyvek készüljenek s azok legalább katolikus tanintézményekben s különösen középiskolánkban kizárólag használtassanak.

5. Szükséges egy a bölcsélet-tudományt, mint az egyes tudományszakokat katolikus szellemben tárgyaló alapos, a kor tudományos igényeinek teljesen megfelelő művekkel gazdagítani a magyar irodalmat. E mellett kivált katolikus szellemű általános, továbbá jog- és államtudományi, valamint hittudományi kimerítő lexikonokra is szüksége van irodalmunknak.

6. Kívánatos, hogy a katolikusok az egyházuk szellemében írt és szerkesztett magyar tudományos műveket: könyveket és folyóiratokat erkölcsileg és anyagilag felkarolják s ily szellemű irodalmi termékeknek más szelleműk mellett határozottan elsőbbséget adjanak; nemkülönben a tudományos intézményeket: a Szent-István-Társulat Tudományos és Irodalmi Osztályát, az Aquinói Szent Tamás-Társaságot s a katolikusok nemzetközi tudományos kongresszusait egész tehetőségük szerint felkarolják.

7. A katolikus népirodalom.

Előadó: Kisfaludi Á. Béla, prépost.

Határozat.

1. Az Országos Katolikus Nagygyűlés helyezzenek, sőt szükségesnek tartja nemzeti irodalmunk minden ágának nyílt és határozott katolikus szellemben való művelését; örömmel látja az e téren kifejtett serény munkásságot, tisztelettel és elismeréssel adózik érdemes munkásainak, és bizalommal néz magyar nemzeti keresztény katolikus szellemben megindult s egyre jobbat ígérő fejlődése elé. S hogy a katolikus nagyközönség mindekor megbízható tájékozást nyerhessen a szellemi érdekeinek megfelelő és pártolására érdemes irodalmi termékekről,

2. Magáévá teszi az Országos Kath. Nagygyűlés az Országos Pázmány-Egyesület minapi kongresszusán elfogadott határozatot a katolikus irodalmi, és különösen szépirodalmi termékek teljes és folytonos jegyzékének kiadására és terjesztésére vonatkozólag. A végrehajtásra az Országos Pázmány-Egyesület közreműködésével a Szent-István-Társulat Tud. és Irodalmi Osztályát kéri föl.

8. A katolikus népies irodalomról.

Előadó: Lévy Mihály.

Határozat.

Az Országos Kath. Nagygyűlés kimondja következőket:

1. Felkérendők a Nmét. Püspöki kar tagjai és hitbuzgó főurainak, hogy a kath. népies irodalom terjesztését népkönyvtárak létesítése és a napisajtó e nemű termékeinek pártolásával előmozdítsák;

2. Felszólítandó a lelkeskedő papság és a kath. tanítói kar, hogy a népkönyvtárak szervezését és vezetését elvállalni, népies felolvasásokat tartani s a néplapokat és hasonló irányú nyomdai termékeket a nép kezébe juttatni törekedjék.

9. Keresztény művészet.

Előadó: Némethy Gyula dr., teológiai tanár.

Határozat.

1. A kath. nagygyűlés azon meggyőződéstől áthatva, hogy a katolikus hitélet virágzásának ügye a katolikus művészet virágzásával benső kapcsolatban van, általános katolikus akció megindítását tartja szükségesnek a kath. művészet érdekében.

2. A kath. nagygyűlés első sorban a nagyméltóságú püspöki karhoz fordulni bizalommal és tisztelettel azon kérelemmel, hogy a kath. művészet fölvirágztatására megindított akció élére állani kegyeskedjenek s a többek között a ker. művészetnek a papnevelőkben történendő, talán a ker. régészettel kapcsolatos elméleti oktatását megfontolás tárgyává tenni méltóztassanak.

3. A kath. nagygyűlés megfontolva a kath. papságnak a művészettel szemben elfoglalt helyzetét a középkorban, kéri a főt. papságot, hogy a maguk hatáskörében igyekezzenek mindent megtenni, mi a ker. művészetnek általános föllendülését előmozdíthatja s a többek közt arról gondoskodni, hogy az Isten házába semmi olyan tárgy ne kerüljön, ami legalább uemleges művészi színvonalon nem áll.

4. A kath. nagygyűlés hazánk művészeihez fordul, főleg azokhoz, akik a keresztény művészet iránt, annak magasabb föladatait illetőleg, érzékkel bírnak s kéri őket, hogy a ker. művészi ihlet forrásaiból, a szentírásból, a szen-

tek életéből az egyház esudaszép szertartáskönyveiből minél többet és gyakrabban merítsenek; mert ezekben van az Üdvözítő szavai szerint „az örök életre forraszó viznek kútfeje.”

5. A kath. nagygyűlés végül hazánk összes katolicusaihoz intézi szavát, kérve őket, hogy ebben az eszményi, szent törekvésben legyenek egy szív, egy lélek.

(Folyt. köv.)

Lelki gyakorlatok.

Ismeretes dolog, hogy a Jézustársasági atyák évenként papi lelki gyakorlatokat tartanak. Részt vesz azokon 40—50 pap. A mi apostoli lelkü *Püspökünk* minden évben két helyen Gyulafehérvárt és Csik-Somlyón hívja össze papjait s három évi kegyelmes kormányzása alatt hétszer részesítette őket a lelki gyakorlatok áldásaiban; mind-egyiken száz és azon felül volt a résztvevők száma. Bámulatos külső eredmény a kaucosaihoz mérve. Az erdélyi egyházmegyében újjainkon megszámlálhatjuk, hogy bányanem tartottak lelki gyakorlatokat. De mondhatja valaki, hogy nem igaz lelki szűkségből gyűlnek össze papjaink a szent gyakorlatokra. Igaz ugyan, hogy vannak olyanok, a kik miként a hideg víztől, úgy a szent gyakorlatoktól is félnek; de ha bele mentek, örvendnek, hogy benne voltak. Az idén a gyulafehérvári is, miként a múlt hónapban a csiksomlyói, mintegy százan vettünk részt.

A gyakorlatok vezetője Prohászka Ottokár dr. volt. Ki nem ismeri e nevet? Ezelőtt 10 esztendővel a nagynevű Tomesányi Lajos Jézus-társasági atya őt Esztergom gyöngyének nevezte. S most — nem nagyitunk — ha őt az egyszerű (fekete öves) papot a magyar kath. Egyház első rendű csilágának nevezük. A megújult kath. tudomány, szépirodalom, hitbuzgalom, szociális és politikai élet ő nélküle el sem képzelhető. Mindent első, vagy az elsők közt van. Nagy reménységgel vártuk, s látván s hallván őt, csak azt mondhatjuk, mit a szábai királyné Salamonnak: „Bölcsesség és cselekedeteid nagyobbak, mint a hír, melyet hallottunk.” E pár elismerő szót itt nyilvánosan el kellett mondanunk s úgy hisszük, hogy Prohászka dr. nem haragszik meg s nem fogja ezt hitelgésnek venni.

Ezek után térjünk át a meditációkra. Egy nagyszerű dóm elé vezetett, melynek portáljára az Ur féltelme, a penitencia s a jó Isten iránt való nagy bizalom voltak felírva s azután beléptünk a dómba s itt mindig nagy és erős hitre buzdított, nagy igazságokat és gondolatokat mutatott fel, melyeket ő zsenialis tudásával megvilágított, ragyogó képzeletével megaranyszórt s lelkesedésével szívünkbe lehelte. Dominus est, az Urnak nagy szándékai vannak velünk, Jézus Szent Szíve, az Ő keresztje, a szent kereszténység szelleme, az utolsó dolgok mind új világításban, magasztosan, szívetleket zúzólag voltak előadva. Megható és impozáns volt esztörtökön este az Oltári Szentség imádása együttesen egy óráig, melynek végén Püspök urunk megkérelmő imát mondott. Pénteken fogadtuk kegyes Főpástorunk kezéből szívünk vágyát az Ur Jézust, mely után Ujfalusi József dr., kanonok meghatottságtól remegő hangon mondott köszönetet Püspök Urunknak, hogy minket a lelki gyakorlatok által jobbakká tenni igyekezett s megigérté azt, hogy csakugyan jobbak leszünk és saját hatáskörünkben mindnyájan többet fo-

gunk tenni. Végül Püspök Urunk szíve legfőbb kívánságának ilyen formán adott kifejezést: Ő mindig közelebb és közelebb igyekszik jutni az Ur Jézus szívéhez, s hogy papjai is erre törekedjenek, azt obajtja.

A szállás és ellátásról Pál A. régenes és Balázs Endre dr. vicerektor gondoskodtak, a dignitariusok a Püspök ur vendégei voltak. Paptársaink dicsérettel emlékeztek meg az említett házigazdák gondosságáról és figyelméről.

A lelki szent gyakorlatokon, melyeken püspök urunk állandóan megjelent, a következők vettek részt:

- Agoston Ignác, lelkész, Türkös.
- Agoston Lajos, lelkész, Szarvaskend.
- Avedik Lukács, főesp.-plebános, Erzsébetváros.
- Bagoly Mihály, s. lelkész, Gy.-Szt.-Miklós.
- Balázs Endre dr., sztsz. üln., vicerektor, theol. tanár, Gyulafehérvár.
- Balázs Ferenc, plebános, Torja.
- Balogh József, főgymn. tanár, Marosvásárhely.
- Barabás József, lelkész, Vöröstorony.
- Baráczy Albert, aesp., tegyintéz. lelkész, Nagy-Lenyed.
- 10 Bartalis János, lelkész, Borszék.
- Balint Endre, lelkész, Harasztos.
- Bálint Gergely, lelkész, Görgény-Szt.-Imre.
- Boér Károly, s. lelkész, Beszterce.
- P. Both Demeter, lelkész, Sárpatak.
- Butyka Sándor, sztsz. üln., plebános, Borbánd.
- Csiky János, főesp.-plebános, Zalatna.
- Csiky Miklós, főgymn. tanár, Gyulafehérvár.
- Csiszér Adám, lelkész, Apanagyfalva.
- Czimbalmos József, főgymn. tanár, Gyulafehérvár.
- 20 Dávid Sándor, lelkész, Csicsó Keresztur.
- Dobordán Károly, hitoktató, Nagyszében.
- Dóczy Endre, lelkész, Bánffy-Hunyad.
- Eröss József, főgymn. tanár, Gyulafehérvár.
- Esztegar Gergely, főgymn. tanár, Szamosújvár.
- Fejér Gerő dr., főgymn. tanár, Gyulafehérvár.
- Ferencz József, lelkész, Govásdia.
- Gazda Dénes, lelkész, Szováta.
- Gál Miklós, lelkész, Túr.
- Gáspár János, lelkész, Kadiestfalva.
- 30 Gergely Ignác, kanonok, főtanfelfüggyelő, Gyulafehérvár.
- Gidófalvy Gergely, prépost, főesp.-plebános, Nagyszében.
- P. Govrik Gergely, mechth. r. áldozópap, s. lelkész, Szamosújvár.
- Hadnagy Mihály, lelkész, Korond.
- Imets F. Jákó, kanonok, főesperes, Gyulafehérvár.
- Jancsó Ernő, aesp.-plebános, Piski.
- Kacza István, lelkész, Mező-Szengyel.
- Kalapács Imre, lelkész, Ehed.
- Kiss András, plebános, Szentbáramság.
- Kiss Lajos, lelkész, Kide.
- 40 Kopacz Gergely, s. lelkész, Ditrő.
- Körödy Péter dr., sztsz. üln., theol. tanár, Gyulafehérvár.
- Kovács Gyárfás, plebános, Deésakna.
- Kovács Károly, külv. lelkész, Nagyszében.
- Kovács Lajos, főesp.-plebános, Torda.
- Kovács Simon, kanonok, Gyulafehérvár.
- László János, s. lelkész, Gy.-Ujfalu.

Carcer Mamertinus.

A büszke Róma Capitoliumának fényét, márványának ragyogását két sötét fény homályosította el. Ott volt mindkettő a Capitolium lábánál. Az egyik a *Saxum Tarpeium*, a másik a *Carcer Mamertinus*, más néven a *Tullianum* volt. Rettenetes két helye volt ez a római vadságnak. A Saxum Tarpeium meredeken lezúhanó érdes szirtjei mintha ma is piroslanának azok véréből, kik e sziklákon zúzták össze fejüket. Rettenetes halál volt! Menhetetlenül elveszett, kit innen taszítottak le a mélységbe. De mégis, minő enyhe halál volt ez ahhoz a baálhoz képest, mely kegyetlen kézzel lassan győrtörte agyon áldozatait a Carcer Mamertinus mélyén.

Még ott fekszik a Capitolium lábánál, a „Scalae Gemoniae“, a „sóhajok lépesője“ alján a börtön, a régi Róma éréme. Még állanak sértetlenül a falak hatalmas sziklatömbjeikkel. A Capitolinus szirtjeibe van verve az épület jó része és a komor dohos boltozaton át éltető napsugár nem érte le, eddig, nem tört föl a kinlódó áldozatok szívét tépő sóhaja vergődése.

Szomorú szerepet játszott a Carcer Mamertinus Róma fénykorában, különösen akkor, a midőn Róma a diadalok mámorában uszott és legiói győzelmes utjakra tölglyekkel, zsákmányokkal dúsan megrakottan tértek vissza és vonultak fel a Capitoliumra. A győztes vezér diadalának fényét a Carcer Mamertinus volt hivatta első sorban emelni. Abbau a pillanatban, midőn a triumphator betette lábát a Jupiter Capitolinus templomába, a „Scalae Gemoniae“ márványát pirosra festette a legyőzött fogoly vezér vére, kit megfojtva itt hurcoltak le a Carcer Mamertinus földalatti üregébe, hogy ott haljon éhhalállal, ha volna még élet benne. Plutarchus ríkió színeken festi a szerencsétlen Jugurtha halálát. Alig oldották le a láncokat, melylyel a legyőzött büszke vezér a győztes római diadalszekeréhez volt kötve, mint vadállatok vetik reá magukat a bóhérok; letépik aranytól csillogó rubáit; széjjelhasítják füleit, hogy megkapják az arany fülbevalókat. Lábbal tiporják, meghurcolják és meztelenül betaszítják a Tullianumba. „Herkulesre, ha, de lideg a földök!“ ordított fel a megkínzott vezér és hat hosszú napon át kínos éhhalállal kellett megküdenie neki, ki oly sokszor győzedelmesen forgatta a fegyvert. És hányan haltak meg itt Jugurtha halálával! Catilinát és csatlósait Cicero parancsára, Aristobulust és Tigranest Pompeius szavára ide vetik. Simon Gorast fia, a bukó Jeruzsálam utolsó védője itt pusztul el gyalázzattal. És ki tudná megszámlálni azon szenátorok és tisztos matrónák számát, kik itt lelték halálukat, mert Tiberius, a vadállat, kincseik, becsületük után áhított. A gaz császár áldozatait felhozta a Carcer Mamertinus fenekéről, hogy „méltó temetésben részesítse őket.“ Vaskarmokkal, hosszú kötelekkel felhúzták és Róma szemeláttára és tapssa mellett végig hurcolták a tetemeiket a forum útjain, hogy a „Cloaca Maxima“-ban leljék sírjukat azok, kik a császár önkénye előtt szolgálilag meghajolni nem akartak.

- P. Lencs Imre, lelkész, Szászsebes.
 Lőrincz Ferenc, lelkész, Kiskapus.
 Lukács Károly, fegyint. lelkész, Szamosujvár.
- 50 Magdó Mihály, lelkész, Marosujvár.
 Markaly Antal, plebános, K. Szt.-Lélek.
 Mártonffy Sándor, lelkész, Szőkefalva.
 Mészáros József, s. lelkész, Marosvásárhely.
 Miklós Albert, plebános, Magyar-Lápos.
 Miske Gyula, lelkész, Kudsir.
 Nagy Ferenc, lelkész, Bözödjufalu.
 Neurihrer Ödön, s. lelkész, Kolozsvár.
 Oláh Antal, plebános, Székely-Keresztur.
 Oláh Károly, lelkész, Kaál.
- 60 Opra Lajos, lelkész, Oláhláposbánya.
 Orbán Ferenc, s. lelkész, Kolozsvár.
 Papp Gyula, lelkész, Etéd.
 Papp János, aesp.-plebános, Köszvényes-Remete.
 Pál Antal, sztsz. üln., finev. intéz. igazgató, főgymn. tanár Gyulafehérvár.
 Pál István, apát, t. kanonok, igazg. tanácsi előadó Kolozsvár.
 Paál Kálmán, lelkész, Hosszuaszó.
 Pálffy János, s. lelkész, Zetelaka.
 Popp József, s. lelkész, Nagy-Szeben.
 P. Pucher Anaklét, az irtalmas nővérek gyóntatója, Gyulafehérvár.
- 70 Rass Károly, főgymn. tanár, Gyulafehérvár.
 Rác István, aesp.-plebános, Szászrégen.
 Sántha János, plebános, Magyar-Igen.
 Simon Sándor, lelkész, Oláh Lápos.
 Sneff József, aesp.-plebános, Verespatak.
 Soóthy Gyula, sztsz. üln., papnev. intéz. lelkiigazgató, Gyulafehérvár.
 Süller István, lelkész, Udvarh.-Szt.-Tamás.
 Szabó György id., aesp.-plebános, Nagy-Ernye.
 Szabó György ifj., s. lelkész, Gyulafehérvár.
 Szekeres József dr., hitoktató, Kolozsvár.
- 80 Szenkovits Albert, lelkész, Királybánya.
 Szentpétery János, sztsz. üln., Kolozsvár.
 Székely Károly, plebános, Nagyág.
 Szigethy Gyula, lelkész, Maros-Ilye.
 Szigethy István, lelkész, Egreztó.
 Szilveszter Ferencz dr., tanulm. felügy., theol. tanár, Gyulafehérvár.
 Tamás Dávid, plebános, Osdola.
 Tamás István, plebános, Bolya.
 Tamási Aron, kanonok, püsp. irodaigazgató, Gyulafehérvár.
 P. Tamásy Ferenc, lelkész, Kézdi-Vásárhely.
- 90 Újfalu József dr., apát, kanonok, rektor, Gyulafehérvár.
 Vargha Ferenc, püsp. irod. tisztv., Gyulafehérvár.
 Vass Albert dr., sztsz. üln., theol. tanár, Gyulafehérvár.
 Wartha Ferenc, püsp. irod. iktató, Gyulafehérvár.
- 94 Zlamál Ágost, főgymn. tanár, Gyulafehérvár.

De a Carcer Mamertinusnak nem volt mindig ily szomorú rendeltetése. Volt idő, midőn szeretettel és tisztelettel vették körül e zordon falakat.

Akkor volt, midőn először tették lábukat e földre a latinok. A fórum mentén, a Palatinus és Capitolium mellett telepedtek le. Magukkal hozták házi isteneiket is és szerény viszonyaiknak megfelelően a fórumon oltárokat emeltek számukra. A tűz és a víz volt legnagyobb jötevőjük, ezek istensége kapott tehát első sorban oltárt. Hol keressük ezeket? A tűz oltára Vesta tiszteletében lőn népszerűvé és nyert maradandó szentélyt. És a víz oltára? Általánosan elfogadott nézet szerint ez oltárt a Carcer Mamertinusban kell keresnünk.

E börtön csakugyan egyike Róma legrégebb épületeinek. Az ősrégi etrusk építészeti modorban felemelt falak e mellett szólnak. De egyuttal arra is engednek következtetni, hogy a börtön eredetileg kútház volt. Tusculumban szakasztott mását találták. A forrás, mely ma is ott esőrgedez a börtön alján, magánál Rómánál is regbb. A csövek, melyek a feltörő vizet levezetik és a börtönt a Cloaca Maxima tátozó tölcsérel kötik össze, nagyon magas korról tanúskodnak. A börtön eredeti rendeltetésére maga a név is utal, melylyel ez épületet Kr. u. az ötödik századig csaknem kizárólag jelölték. A „Carcer Mamertinus“ keresztény eredetű. Előbb „Carcer Tullianus“ vagy egyszerűen „Tullianum“ volt a neve. Tulli vagy Tullii pedig a felszökő vízforrások, a szökőkutak feltörő vizugarainak volt klasszikus neve. „Tulli aquarum proiecetus“ — mondja Suetonius.¹⁾

A mons Capitolinus alján fakadó forrást tehát fallal vették körül és oltárt emeltek feleje Róma első lakói. De már Aeneas Martiusról olvassuk, hogy a kút fölé erős boltzatot építtetett és a nyirkos, sötét, jégbideg helyiséget börtönné használta. A királyok idejében az alsó szoba felé két más helyiséget emeltek. Így keletkezett idővel az a négy egy más fölött tekvő helyiség, mely ma a *San Pietro in Carcere* nevű templomoska büszkeségét és a rómaiak szemefényét képezi.

A kedves legenda, mely e helyet vadságából kivetkőzteti és gyermekded egyszerűségével annyi szívet meghódított, eléggé ismeretes. Az aranyházban dözsölő Nero ide vetette le Szt. Pétert. 47 fogolytársával itt szenvedett és imádkozott volna az apostol több hónapig. Megtérítette két öreit, Processust és Martinianust és mivel ezek megkereszteléséhez vizet nem kaphatott, a börtön alján forrást fakasztott. . .

Hideg borzadályllyal szállottam le már többször e börtönbe. Elöttem a Cloaca Maxima pokoli morajával. Erős vas ajtó zárja el a nyitást. Mintha hallanám a letűnt sötét idők sóhaját, mintha látnám a kilódó áldozatok vergődését. A sziklák komoran néznek le reám; itt-ott a lecsapódó nedvesség vizeseppei megcsillannak a libegő méccás fényében. . . mintha könnyespek volnának. . .

Láttam a forrást. Láttam az oltárt, melyet hívők buzgalma emelt e helyre, hogy felejtse a hely borzalmaait és szőljon a nagy apostol szenvedéséről és szeretetéről.

Körhíntem. A szoba alig három méter széles, öt méter hosszú. Itt 49 fogoly egyszerre el nem fért. Láttam a csöveket, melyek a víznek biztos folyást adnak és azt a föld alatt levezetik. Szt. Péter tehát aligha fakasztotta a forrást. Megmutatták nekem Szt. Péter arcvonásait, melyeket az apostol

állítólag a sziklába nyomott volna, midőn e helyről elvezették a keresztelhez. Valóban, arcvonásokat alig lehet felismerni.

Mit tartak e helyről?

A felelet nagyon kényes. Nincs talán kérdés a földön, mely fölött annyit vitakoztak volna, mint épen e kérdés fölött. Nagynevű, tudós férfiak még ma is a mellett vannak, hogy a Carcer Mamertinus egyike a ker. Róma legnagyobb szentélyeinek. Cancellieri túlzott buzgalmában még a legenda részleteit is megakarja védeni. A nagy Duchesne még napjainkban élesen kél ki azok ellen, kik könnyelműen elvetnek mindent a Carcer Mamertinus hagyományaiból. A szigorú kritikus jezsuita, P. Grisar, ki talán itt-ott kegyetlen kézzel tépi le a költészetet a valóról, műveiben*) végeredményképen csak azt meri mondani: *non liquet*.

És valóban nagyon nehéz dolog az egymásnak ellentmondó adatok hosszú során keresztül vergődni és biztos eredményre jutni.

Hogy a börtön kút volt eleinte, hogy tehát a forrás a régebb a börtönnél, ma már általánosan elfogadott nézet. És mégis azt olvassuk *Varrónál* a börtönről, hogy azért nevezik Tullianumnak, mert Servius Tullius, a 6-ik király emeltette volna. Nem volt tehát kút.

A nagytekintélyű *Liber Pontificalis* Szt. Péter egy templomáról szól, mely Szt. Sergius és Bacchus temploma közelében lett volna. Az utóbbi templom a fórumon állott. Szt. Péter temploma tehát, a mai Carcer Mamertinus helyének felel meg. A sokszor említett *Itinerarium Einsidlense* pedig már egy szentélyről tud, melynek neve: *fons sancti Petri ubi est carcer eius*. Vegyük mindehez az apokryph *Passio Sancti Petri* adatait, Processus és Martinianus aktáit, az általánosan elterjedett tiszteletet, melylyel e szentélyt a 6. századtól kezdve körülvették és belátjuk, hogy nem oly alaptalan azok nézete, kik a Carcer Mamertinus szentélye mellett állanak.

Ezen adatokkal szemben azonban joggal utal P. Grisar a helyi képtelenségekre, melyekkel a hagyományban találkozunk. Varró idézett helyére a jezsuita tudós sokat nem ad. A liber Pontif. a mai Szt. Péter bazilikát is érthette, mert annak közelében is volt Szt. Sergius és Bacchus egy szentélye. Az *Itinerarium* sem érthette templom alatt a Carcer Mamertinus. E zarándokkönyv fejezetekre oszlik és minden fejezetében Róma egy-egy kerületével ismerteti meg az olvasót. Már pedig *fons Sancti Petri* a zarándokkönyv azon fejezetében található, mely a Tiberisen túli, a mai Porta di S. Pancrazio közelében levő templomokról beszél, tehát a Janiculus közelében. Annyi tehát bizonyos, hogy nem a Carcer Mamertinus jelöli meg az *Itinerarium*. Hogy merre keressük a zarándokkönyv e templomát, a tudós archeológus nem tudja megmondani.

A *Passio Sancti Petri* azon részlete, mely a Carcer Mamertinusról szól, később került az iratokba. Processus és Martinianus aktáiról pedig már a XIV. Benedek idejében összetült Congr. Breviarii mondja: „Acta non esse authentica probat Tillemontius.“

P. Grisar ellenfelei azon bizonyítékát, mely az általános tiszteletből van merítve, melylyel a börtönt a 6. századtól kezdve körülvették, nagyon ügyesen használja fel saját véle-

1) *Eser, Petrus in Rom.* c. művében e bizonyítékra megjegyzi: Hát Servius Tullius és Cicero, (Marcus Tullius) is kutak voltak?

*) *H. Grisar S. J. Rom. u. die Pápste*, 4, 197., *Insbrucker Zeitschrift f. k. Th.* 20, 102.

ménye bizonyítására. A Carcer Mamertinus tehát még az 5-ik században fogház volt. Hogy engedte ezt meg az első keresztények kegyelele? Azt látjuk, hogy a Processus és Martinianus sírját már az első századokban a Via Aurelia mentén egész Róma határtalan fényvel vette körül. Miért nem tette ezt a börtönnel, hol örök voltak, megérték és szenvedtek? S. Pietro in Vincoli már a harmadik században világhírű szentély, miért nem alakították át a Carcer Mamertinus is templommá? Pedig bannulatos gonddal őriztek meg Rómában mindent, mit az apostolok jelenléte megszentelt.

Non liquet . . . Meglehet, hogy a Carcer Mamertinus zord falai látták Krisztus első helytartóját. Igen valószínű, hogy talán átmenőben ide vetették le az apostolt. Biztosat ki tudna mondani?

Annyi tagadhatatlan, hogy a Carcer Mamertinus Róma egyik legérdekesebb emléke marad. A ki teheti, szálljon le a börtön mélyébe. Ott, az egyszerű oltár előtt leborulhat és köszönetet mondhat az ég Urának, hogy keresztjével legyőzte a vad Rómát és megszentelte e helyet is, melyhez oly sok átok és könny tapad . . .

Romanus.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A pápa és a király a katolikus kongresszusnak.** Az országos katolikus nagygyűlés tudvalegőleg táviratilag fejezte ki hódolatát az egyház fejének XIII. Leó pápának és apostoli királyunknak. Az üdvözlő táviratokra most megérkeztek a válaszok. Uj. Zichy János gróf, a katolikus kongresszus elnöke a következő táviratot kapta Rómából: „Devotis animi vestri sensibus valde delectatus Summus Pontifex gratias unicuique vestrum ex corde agit ac peramanter benedicit. Card. Rampolla.“ Magyarul: „Szívetek áhítatos érzelmeiben kiválóan gyönyörködve, a pápa mind egyiktöknek szívből hálát ad és szeretetteljesen áldását küldi. Rampolla bibornok.“ A kabinetirodától pedig: „Méltóságos utj. gróf Zichy János urnak Budapest. Ő császári és apostoli királyi felsége a magyar katolikus nagygyűlésnek méltóságos által táviratilag tolmácsolat szerencse kívánatait és hódolatát szívvel és lélekkel legkegyelmesebben tudomásul venni méltóztatott. Legfelsőbb parancsra: Schiesl.“

— **A király közönete.** Főváros és vidék egy lelkesedéssel, szívvel és lélekkel, fényesen ülte meg Ő Felsége 70. születése napját. Ezen fényes ünneplésért mond köszönetet a király közönet iratában, melyet Széll Kálmánhoz intézett. „Kedves Széll! Hetvenedik születésnapom alkalmából a magyar korona országainak összes lakosságától oly számos szerencse és üdvözlés érkezett hozzám és a hűség is oly sokféle alakban nyilvánult, hogy a személyem iránt való általános ragaszkodás lélekemelő módon nyert kifejezést. Mélyen meghatóttan utasítom önt, hogy legmelegebben és legbensőbb köszönetemet, mely még a legtávolabbi kunyhóba is eljusson, országszerte hirdesse. Tudják meg Magyarország népei, hogy életemet javuknak szenteltem, hogy boldognak érzem magamat jóléteket előmozdítani, hogy a hűségben, hazafiságban és kölcsönös bizalomban látom azon erős támaszokat, melyeken a haza jövője nyugszik. A mindenható Isten áldja meg és oltalmazza azon kapcsolatot, mely

engemet népemmel összeköt. Kelt Ischlben, 1900. évi augusztus 18-án. Ferenc József, s. k. Széll Kálmán, s. k.“ Ő Felsége ezen szavaival nincs mit hozzátennünk; világosan mutatják ezek, hogy ő valóban királyunk, atyánk. Éljen a legelső magyar ember, a király!

— **Koronaőr választás.** A Szlavy József halálával megüresedett egyik koronaőri méltóság betöltése egyik első feladata lesz az ősszel összeülő országgyűlésnek. Koronaőrré, a „Hazánk“ értesülése szerint, valószínűleg Jósvika Sámuel bárót, a volt király személye körüli minisztert, erdélyi róm. kath. státusunk nagynevű elnökét fogják megválasztani.

— **Báundi Vazul sztszéki tlnököt s a brassói róm. kath. főgymn. igazgatóját püspök urunk tiszteletbeli főesperessé méltóztatott kinevezni. Ad plurimos annos!**

— **Az esztergomi főkáptalan tagjait** — mint ismeretes — a jubileum alkalmából praelatusainak nevezte ki Ő Szentsége. A kinevezésről szóló dekretum immár kezéhez érkezett a főkáptalannak. A pápai irat értelmében a főkáptalan minden tényleges, valóságos tagja, valamint minden egyes, aki a jövőben a főkáptalan tagjává lesz eo ipso, hogy tagja lett — egyuttal pápai praelatus. Mint ilyent pedig illusztrissimus (méltóságos) cím, piros szegélyvel és gombokkal ellátott talár és praelatusi kalap illeti meg. A kitétetés infula hordozására nem jogosít, sem pedig abban a tiszteletbeli kanonokok nem osztoznak.

— **Bérmálás egy főraugu családban.** Dénesfa sopronmegyei községben augusztus 22-én családi ünneppel volt Cziráky Béla gróf kastélyában. Azon a napon bérmálta meg Maiáth Gusztáv gróf erdélyi püspök urunk Cziráky Béla gróf három fiát, Miklóst, Józsefet és Györgyöt, továbbá Cziráky Antal gróf leányát és Thurn-Taxis Matild hercegnőt. A bérmálásnál Toldalagi Samu gróf, püspök urunk udvari papja, Horváth István székestehérvári, Mazali József kenyéri és Putz Antal ciráki plebánosok és Tallay Nándor a grófi család udvari papja, segédkeztek. A grófi család azért kérte föl Maiáth gróf püspököt a bérmálásra, mert a bérmálendő grókok nagyatyja bérmaatyja volt kegyelmes püspök urunknak.

— **Benyomások a kath. kongresszusról** cím alatt írja a „Nyitrai megyei Szemle“: „Maiáth gr. urálja a helyzetet.“ Ezt a kifejezést a nagygyűlésen hallottam, odaváló termés, mely az ország különböző részeiből összegyűlt 4000 tagnak egyhangú véleménye. Igazi fenomenális jelenség a fiatal erdélyi püspök. Lehet, hogy segítségére van születése, rangja, fiatal kora, kellemes megjelenése; de azt a tüntető rokonszenvet, melylyel a kongresszus mindenkor elárastotta, mindezen előny nem bírja megtejni. Mig a püspöki kar többi tagjai néma szemlélői a kongresszusnak, addig ő bátran, mondjuk egyenesen, hogy merészen kezébe ragadja az eucharisztikus zászlót és amit remélni nem mertünk, megtartja nagy fényvel az eucharisztikus kongresszust Budapesten. Az eucharisztikus kongresszus, mely egyidőben ülésezett a nagygyűlés többi szakosztályaival, annyira konkurrenciát csinált ez utóbbiaknak, hogy aránylag csak gyéren voltak látogatva, sőt az első ülés után a negyedikkel egyesíteni kellett. Mért? — Mert Maiáth gróf egyénisége magához vonzotta a szíveket. — Vagy mikor a nagygyűlés emelvényén megjelent, mindenkor falrengelő tapsal fogadta a kongresszus

míg a többi nagyok néma hallgatás között foglalták el helyeiket. La silence du peuple est une grande leçon des rois. Egy alkalommal, éppen Prohászka dr. szónokolt, midőn Majláth püspök belépett. A nagy élénkséggel beszélő Prohászka felbe szakították és csaknem perceig tartó tapsal fogadták Erdély főpásztorát, úgy hogy az már ő reá is te- szélyező volt. Ez okból máskor ügyszólván csak lovva mert megjelelni az emelvényen. Mikor a katolikus körben tartott gyűlésekről, hoi elnököt, gr. Majláth hazatért, az épület folyo- sóján a tolongó tömegben egész küzdelem támadt, hogy kö- zelébe férközzenek. Kanonokok, apátok, papság, növendékek, aggok, fiatalok, nők, férfiak, mind két oldalról kapkodtak kezei után, hogy azokat megcsókolhassák. A ki a népből ke- zeizhez nem juthatott, az a ruhájához kapott, s boldognak érezte magát, ha a püspök ruhája szegelyét érinthette aja- kával. Eszembe jutott a clairvauxi barát, Sz. Bernárd, kit középeurópai utjában hasonló lelkesedéssel fogadott a nép. Az ország katolikusainak pesti tüntetése Majláth gr. mellett nem volt egyéb, mint a hívek halás elismerése azon tevé- kenységért, melyet Erdély püspöke a gyóntatás, apostoli folytonos predikálás, nyilvános imagyaratok terén kifejt. Az a harsogó éljenzés, mely Majláth grófnak mindenütt nyo- maít követte, nem volt más, mint menydörgő tiltakozása a magyar nemzet katolikusainak azon támadások ellen, me- lyekkel a liberális sajtó nap-nap után Majláth grófit illeti. Ha e vádak valaha fájdalmat okoztak az ifjú főpásztorak, ugy a budapesti szép napok e fájdalmat egyszerre eloszlatták, mert ha valaha, ugy bizonyára itt érvényesült a mondás: Vox populi, vox Dei. Ebből láthatták, akik látni akarták Magyarországi katolikusainak plebiszcitumát.

— **Nyilvános köszönet.** Kegyelmes Főpásztor Püspök Urunk Ó méltóságá az orosz heggyi tűzkárosultak részére 300 koronát kegyeskedett küldeni szerény kéresemre. Méltó és illő arányban a szegény tűzkárosultak között felosztottam és kiadtam. Most az ők mevében e helyen is forró köszönetet mondok a kegyelmes Főpásztornak, ki ezen szép pénzadományon kívül megható szavakkal v gasztalta és bátorította szegény lelki gyermekeit. Mi hála fejében csak imádkozni fogunk Püspök ur életéért és egészségéért: Retribuere dignare Domine. . . A b o s J ó z s e f, káplán.

— **Alapíányt nyertek 1) az egyetemi tanfolyamra:** a Terézvárházból: Pap Lajos, a kolozsvári főgymnasiumból: Ajtai Rezső, Alsó László, Bodó Albert, Kertész Aurél, Malachovszky László, Mátyás Tivadar, Nagy József, Szacsvay András, a csiksomlyói főgymnasiumból: Benke Antal, Éltes Zoltán, Gál András, Kovács Albert, Kovács Gyárfás, Márton Sándor, a gyulafehérvári főgymnasiumból: Éltes Kamil, Grünvald Zeno és Papp Miklós; a marosvásárhelyi főgymnasiumból: Kiss Menyhért, Péterfi János, Sövéz Aladár és Szenner József; a székelyudvarhelyi főgymnasiumból: Bartalis Ferenc, Pál Ferenc és a brassói főgymnasiumból: Kovács László, Klára András, Miklós János, Pap Miklós és Baresay Akos. 2) **A kö- zepiskolai tanfolyamra:** a csiksomlyói főnövelő intézetbe: Dá- vid Dénes, Bálint Károly, Császár Károly, Gábor László, Ká- dár Ferenc, Lakatos Iyra és Kritsa Viktor; a gyulafehérvári

f. int.-be: Eötvös Balás, Orbán Ellemér és Molnár József; a marosvásárhelyi f. int.-be: Bakcsi Zoltán, Patka Ferenc; Jellmann Gyula, Hortaver József és Szőresei László: a szé- kelyudvarhelyi f. int.-be: Bálinth András, Balási Imre, Boga Alajos, Csörgő Tamás, Felcer János és Rettégi Géza — és végül a kolozsvári f. int.-be: Veress Jenő, Rettégi János, Ferenczy Imre, Nagy Endre és Nagy Géza. A *Terézvárházba* pedig a következők vétettek fel: Veress Imre, Balog Mihály, Török Adorján, Daraghy László, Kőrödi Károly, Dobai Rezső, Havadtői József, Keresztes Gergely, Cseh Lajos, Veress Antal, Zágráb György, Péterfy Lajos és Kicsid József.

— **Az a bizonyos „keresztényi“ türelem.** A mostani jubileumi napok alatt történt, hogy az egyik vas- megyei plebános megkereste az e.angélikus tiszteletest, hogy az ő plebánijában az ág. ev. konvent által augusztus 15-re kitűzött konvenczió-szedést halasztaná el nagy nemzet- lín epeinkre való tekintetből egy későbbi határidőre. A tisz- teletes ur azonban e kérés teljesítésében hitelteli sérelmet lá- tott és azt el is utasította a következő levélben: Bármennyire óhajtom magam is, hogy kölesönös egyetértésben, s ha nem is szeretetben, — de legalább tiszteletben éljenek egymás közt az ágost. hitv. evang. és a róm. kath. vallásu hívek mégis — tekintettel a hitelteli főlo ásoknak ebben az ügy- ben való mereven ellentétes voltára — a nyilvánított kérését nem teljesíthetem oly értelemben, a mint azt kívánni mélt- oztatott. Régi szokás már az itteni evang. gyülekezetben, hogy a convenció aug. 15. szedik s én ezen a szoká- on nem változtathatok. Evangéliumszertü fölfogásomból kifolyó- lag azt meg éppenséggel nem engedhetem meg, hogy evang. gyülekezetem a regnum Mariaum ünnepeán annak diosötésében részt vegyen. Sok véréldozattal szerez- ték meg evang. őseink az e ang. vallás szabad gyakorláta- nak jogát s a teljes egyenjogúságot a róm. kath. egyházzal s ezt a drága véren szerzett s előtünk szent örökséget meg- becsülni tiszteljük az által, hogy az országos törvények tisz- telete s betartása által megtiszteljük önmagunkat is. Bármily személyes kérés szives teljesítésre fog találni nálam, de hitelteli kérdésekben nem engedhetek, nem szabad engednem.“ Mindenesetre csudálatos illusztrációja ez a levél az evangé- liumszertü tiszteletes ur példátlan „keresztényi türelmének“ és annak a magas evangéliumszertü fölfogásának, mely az augusztus 15-ére, Nagyboldogasszony napjára kitűzött kon- venció-szedésből — hitelteli kérdést csinál. Ajánljuk szives figyelmébe a sárospataki professzor urnak is. Micsoda új motívumait találhatja itt meg a t. professzor ur a „türelmetlen, vérszomjas pápista“ egyháznak.

— **A hazafias rabbi.** Anyi bizonyos, hogy jó Magyarországon ma már senki sem magyar, senki sem ha- zafi, senki sem intelligens, ha csak nem a — zsidók. Nap- nap után olvasható erre példa a kazár újságokban. Ilyen nagy hazafi lehet a székelyudvarhelyi rabbi is, aki — mint Székelyudvarhely írja — kitört egy Holstein nevű másik zsidót az imaegyesületi elnökségből, csak azért, mert Hol- stein nem volt hajlandó hitközsége ügyeit más, mint ma- gyar nyelven elintézni. — Igazán nagyserü: a korona-, keresztconkitók, cimerhamisítók, lobogó-gyalázók, a ma- gyar nyelv ellenségei kilencz-tizedrészt zsidók, ám azért ök- a magyarok és ök a nagy hazafiak. Rajtuk kívül csak ugy lehet valaki magyar és hazafi, ha a m. t. kazár sajtó meg- engedi.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: **Zlamál Ágost.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Eröss József, Péter János dr., Wagner Sándor**

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.